

SINXRON TARJIMA DARSLARINI TURLI INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANGAN HOLDA O‘TKAZISH

Odilov Xakim Safar o‘g‘li

Surxondaryo viloyati Sherobod tumani 43-maktab o‘qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqola sinxron tarjima darslarini turli interfaol usullardan foydalangan holda o‘tkazish, sinxron tarjima strategiyalari tasnifi, sinxron tarjima darslarida qo‘llaniladigan interaktiv metodlar va og‘zaki tarjimani rivojlantiruvchi ta’limiy o‘yinlar haqida so‘z yuritilgan.

Kalit so‘z: sinxron, dars, interfaol, strategiya, interaktiv.

Kirish

Sinxron tarjimani muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun katta mahorat va tayyorgarlik talab etiladi, bu qiyin vazifadir. So‘nggi yillarda sinxron tarjimani o‘qitishda interfaol usullardan foydalanish ommalashdi[1]. Ko‘proq passiv bo‘lgan an‘anaviy usullardan farqli o‘laroq, interfaol usullar talabalarning faol ishtirokini rag‘batlantiradi. Sinxron tarjima sinfida interfaol o‘qitish usullarining mashhurligi bir qator sabablarga ko‘ra oshib bormoqda. Birinchidan, interfaol o‘qitish strategiyalari talabalarga haqiqiy dunyoda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo‘lgan qobiliyatlarni egallashga yordam beradi. Interfaol o‘qitish usullari talabalarga tarjimonlar ushbu sohadagi boshqa mutaxassislar bilan tez-tez ishlashlari kerak bo‘lgan hamkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Tahlil va natijalar

Qayta shakllantirish. Tarjimonlarning asosiy maqsadi ma’ruzachilarning xabarlarini iloji boricha ishonchli tarzda etkazishdir. Bunga erishish uchun tarjimonlar ma’ruzachilarning so‘zlarini qayta shakllantirishlari kerak. “Sinxron tarjimada oldindan bahorat qilish strategiyasi. Ehtimoliy bashorat qilish strategiyasi asliyat tili chiqishida paydo bo‘luvchi matnning lingvistik tarkibiy qismlarining tarjimon tomonidan ertaroq aniqlanishidan iborat[2]. Bir qator vaziyatlarda sinxron tarjimon diskursda paydo bo‘lguniga qadar asliyat matnida qaysi fe‘l bo‘lishini aniqlab olishi mumkin. Ehtimoliy bashorat strategiyasi tarjima adabiyotlarida asosan fe‘l so‘nggida turuvchi konstruksiyalar yoki tayanch ot tushunchasi ma’noli guruhning so‘nggida joylashgan vaziyatlar uchun qo‘llanishi mumkin bo‘lgan strategiya sifatida ta’riflanadi. Ilk marotaba “ehtimoliy bashorat” atamasini I.M.Feygenberg kiritadi. U ehtimoliy bashorat qilishga quyidagicha ta’rif beradi[3]: “A vaziyatining yuzaga kelishi organizm tizimining reaksiyaga tayyorgarligi uchun signal bo‘lib xizmat qiladi. (Qanchalik bashorat noaniq bo‘lsa) o‘tmishda A ning ketidan ko‘pincha bir xilda yuruvchi

voqea-hodisalarning doirasi qancha keng bo'lsa, keng fiziologik tizim doirasi shuncha A signaliga javoban ko'proq safarbar bo'ladi.

O'tmish tajribalarning ehtimoliy strukturasiga tayangan kelgusi vaziyatga mo'ljallangan harakatlarni bunday oldindan sozlash ehtimoliy bashorat deb atalishi mumkin". Kommunikativ vaziyatda sinxron tarjimada quyidagi savollarga javob berishda namoyon bo'luvchi unsurlar yoki omillar to'plamini ajratib ko'rsatish mumkin: 1) kim? 2) nima bilan? 3) qaysi mavzuda? 4) kim oldida? 5) kimga? 6) qayerda? 7) qachon? 8) qaysi maqsadda? 9) nima uchun? Haqiqatdan ham, sinxron tarjimonga sinxron tarjimoni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun mazkur savollarga javobni bilishi zarur, chunki har qanday sinxron tarjima situativ shartlangan. Sinxron tarjimaning yozma tarjimadan farqi shundan iboratki, "Sinxron tarjimaning maqsadi – kommunikatsiya faoliyatini amalga oshirish paytida mazkur faoliyatning turli tilli ishtirokchilar o'rtasidagi muloqotni ta'minlaydi"[4]. Shu nuqtai nazardan sinxron tarjima psixologlarni nihoyatda qiziqtiradi".

Mashhur tarjimonlarning sinxron tarjima strategiyalari. Til xizmatlari dunyosida sinxron tarjimoni eng talabchan deb tasniflash mumkin. Tarjimon mukammal til ko'nikmalariga ega bo'lishi va ikki tilni o'rtacha darajadan yuqori darajada bilishi kerak[5]. Bundan tashqari, u ruhiy jihatdan tayyor bo'lishi kerak. Ayniqsa, agar uchrashuv yoki konferentsiya uzoq davom etsa va ko'plab ma'ruzachilar ishtirok etsa. Sinxron tarjimon bo'lish, aytilganlarni to'g'ri talqin qilish va maqsadli tilda zarur nuanslarni kiritish demakdir. Atrof-muhitning o'zi allaqachon stress bo'lishi mumkin. Tarjimon notanish iboralar va atamalarni qidirish uchun lug'atga murojaat qila olmaydi, bu manba va maqsadli tillarni mukammal bilish uchun etarli sababdir[6]. Tarjimon o'zining nutq qobiliyatiga to'liq ishonishi kerak. Ish tarjimonning improvizatsiyada ham malakali bo'lishini talab qiladi. "Sinxron tarjimon - bu murakkab vazifa bo'lib, tarjimon bir vaqtning o'zida tilni tushunish, tarjima qilish va ishlab chiqarish bilan muntazam shug'ullanadi". Ushbu tadqiqot STda murakkablikning asosiy manbalari bo'lishi mumkin bo'lgan ikkita komponentni baholadi: Tushunish va ishlab chiqarishning bir vaqtdaligi va kirishni o'zgartirish[7].

Bundan tashqari, transformatsiya komponenti doirasida biz reformatsiyani tilni almashtirishdan ajratishga harakat qildik. Biz takroriy jummalarni (soyani), bir xil tildagi jummalarni qayta tuzishni (parafrazani) va eshitish orqali taqdim etilgan jummalarni bir vaqtning o'zida va kechiktirilgan holatda tarjima qilishni (tarjima qilishni) taqqosladik[8]. Chiqarish samaradorligi va quloq-ovoz oralig'i tushunish va ishlab chiqarishning bir vaqtdaligi va transformatsiya komponenti ishlashga ta'sir qilishini ko'rsatadi, lekin ayniqsa, bu komponentlarning kombinatsiyasi unumdorlikning sezilarli pasayishiga olib keladi. Kechiktirilgan holatga qaraganda bir vaqtning o'zida bir vaqtning o'zida bir vaqtning o'zida eslashning umumiy pastligi nutqning artikulyatsiyasi SIda xotiraga xalaqit berishi mumkinligini ko'rsatadi. Ko'pgina mashhur tarjimonlar turli xil atamalardan foydalangan holda turli tarjima strategiyalarini muhokama qilishgan va taklif qilishgan[9].

Masalan, uzun, murakkab jummlalar qisqaroq va osonroq bo‘linadi va faol bo‘laklar passiv yoki aksincha bo‘lishi mumkin. Salam texnikasi. Salom texnikasi, shuningdek, yig‘ish deb ataladi, bu uzoq va murakkab jummlarni bir nechta qisqaroq jummlarga bo‘lish usulidir. Jons tarjimonlarni, ayniqsa, uzoq va murakkab jummlarni ishlatishga moyil bo‘lgan tillar bilan ishlashda ushbu strategiyadan foydalanishga chaqiradi[10]. Yagi yig‘ilishni "tarjimonlar TL [maqsadli til] uzoq davom etgan nutqni boshqariladigan o‘lchamdagi bo‘laklarga bo‘lish uchun foydalanadigan kurash strategiyasi" deb hisoblaydi. Boshqa tomondan, bo‘linishni "qisqa muddatli xotira hajmiga bo‘lgan talabni tejashga yordam beradigan strategiya" deb biladi. ma'lumotni xotiradan tezroq tushirish orqali."Soddalashtirish - bu tarjimonlar tomonidan yuqori texnik materiallar bilan ishlashda qo‘llaniladigan usul[11].

Jonsning fikricha, tarjimonlar bu uslubga ikki sababga ko‘ra murojaat qilishlari mumkin. Birinchidan, tarjimonlar nutqdagi barcha yuqori texnik materiallarga dosh bera olmasligi mumkin, shuning uchun ular imkon qadar tejash uchun uni soddalashtiradilar. Ikkinchidan, tarjimonlar barcha texnik materiallar bilan shug‘ullanishlari mumkin, ammo uni hech qanday soddalashtirmasdan ko‘rsatish tinglovchilarni chalkashtirib yuborishi mumkin[12]. Umumlashtirish. Jonsning so‘zlariga ko‘ra, juda tez ma'ruzachiga duch kelganda va vaqtni tejash uchun "aytib o‘tilgan bir qator aniq narsalarni bitta 28 umumiy atama bilan ifodalash mumkin". Nutqda aytib o‘tilgan har bir aniq element muhim bo‘lsa, umumlashtirish ishlatilmasligi kerak. Jons ma'ruzachining misolini keltiradi: "Odamlar muzlatgich va muzlatgich, idishlarni yuvish mashinasi va fen mashinasi, pechka va chang yutgichli kir yuvish mashinasiga ega bo‘lishni odatdagidek qabul qilishadi". Agar ushbu nutqdagi elementlar ahamiyatsiz bo‘lsa, tarjimon o‘z ijrosida umumiy shakldan foydalanishi va talqin qilishi mumkin: "odamlar barcha maishiy elektr jihozlariga ega bo‘lish uchun buni odatdagidek qabul qilishadi"[13].

Tushunmaslik. Jonsning so‘zlariga ko‘ra, tarjimonlar vaqti-vaqti bilan soddalashtirish ham, umumlashtirish ham o‘z so‘zlovchilaridan qolishga yordam bermaydigan vaziyatlarga duch kelishadi. Bunday vaziyatlarda tarjimonlar narsalarni o‘tkazib yuborishlari kerak bo‘ladi. Jons e'tiborsizlikning ikkita shaklini farqlaydi: "majburiyat ostida qoldirmaslik va tanlovdan voz kechish". Tushuntirishning birinchi shaklida tarjimon "muhim xabarni iloji boricha saqlab qolish uchun" ba'zi elementlarni kesib tashlaydi, ikkinchi shaklda qoldirib ketishda esa tarjimon iqtisodiy va soddala talqinga erishish uchun ataylab ayrim elementlarni o‘tkazib yuboradi. ma'ruzachi va tinglovchilar o‘rtasidagi muloqotning eng yuqori darajasi[14].

Bundan tashqari, o‘qitishning interfaol strategiyalaridan foydalanish o‘quvchilarning bilimini yaxshilashi mumkin. O‘quvchilar o‘quv jarayonida faol ishtirok etganlarida o‘rganilayotgan materialni eslab qolishlari mumkin. Interfaol usullardan foydalangan holda talabalar uchun yanada qiziqarli o‘rganish tajribasiga erishish mumkin.

Turli interaktiv usullar turlari. Sinxron tarjima darslarini turli interfaol usullardan foydalangan holda o‘tkazish mumkin[15].

Quyida mashhur yondashuvlarning bir nechtasi keltirilgan:

- Juftlik bilan ishlash: Talabalar vazifani juftlikda bajarish uchun hamkorlik qiladilar. Vaziyatga qarab, bu matnni sharhlashni, mavzuni muhokama qilishni yoki ma'lum mahoratni oshirishni talab qilishi mumkin.
- Guruhdagi ish: Juftlik bilan ishlash bilan solishtirish mumkin bo'lgan guruhda ishlash juftlik ishiga qaraganda ko'proq o'quvchilarni talab qiladi. Talabalar guruhlarda ishlash orqali bir-birlaridan ko'p narsalarni o'rganishlari va fikr almashishlari mumkin[16].
- Rol o'ynash - bu o'quvchilar muayyan vaziyatda turli odamlarning rollarini o'z zimmlariga oladigan uslubdir. Talabalar buni real vaziyatda tarjima qilish qobiliyatlarini amalda qo'llash uchun ajoyib imkoniyat sifatida ishlatishlari mumkin.
- Simulyatsiyalar: Simulyatsiya va rol o'ynash o'xshash bo'lsa-da, birinchisi ko'proq tuzilgan. Talabalar simulyatsiyalar orqali tana tilini o'qish yoki qiyin mijozlar bilan ishlash kabi tarjima jarayonining turli qirralari haqida bilib olishlari mumkin.
- O'yinlar: O'quvchilarga tarjimani o'rgatish o'yinlardan foydalanish orqali qiziqarli va qiziqarli bo'lishi mumkin. Talabalar o'yinlar orqali lug'at, grammatika va talaffuz, shuningdek, tilga oid boshqa mavzularni o'rganishlari mumkin. Interfaol texnikalardan foydalanishning afzalliklari. Yuqorida aytib o'tilganidek, sinxron tarjimani o'rgatishda interfaol usullardan foydalanish juda ko'p afzalliklarga ega[17].

Quyida bir nechta asosiy afzalliklar mavjud:

- Yaxshiroq ta'lim natijalari: Interfaol usullardan foydalanish talabalarga real dunyoda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni egallashda yordam beradi.
- Yaxshilangan eslab qolish: o'quv jarayonida faol ishtirok etgan o'quvchilar o'rganganlarini eslab qolish ehtimoli ko'proq.
- Ko'proq yoqimli o'rganish tajribasi: Talabalar interfaol o'qitish usullarini yanada yoqimli deb topishlari mumkin.

Interfaol usullarning qiyinchiliklari.

Sinxron tarjimani o'rgatish uchun interfaol o'qitish usullaridan foydalanish ba'zi qiyinchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin.

Quyida eng muhim qiyinchiliklardan bir nechtasi keltirilgan.

- Vaqt majburiyati: interaktiv va an'anaviy usullarni solishtirish ko'proq vaqt talab qilishi mumkin. Buning sababi, talabalarning interaktiv mashg'ulotlarga tayyorlanishi va shug'ullanishi uchun vaqt kerak.
- Sinfni boshqarish: Katta sinfdan interfaol usullarni boshqarish qiyin bo'lishi mumkin. Bu barcha talabalar diqqatini jamlashlari uchun, bu qiyin bo'lishi mumkin[18].
- Texnologik qiyinchiliklar: O'yinlar va simulyatsiyalar kabi ba'zi interaktiv texnikalar texnologiyadan foydalanishni talab qiladi.

Agar sinfda zarur texnologiya bo'lsa, bu qiyin bo'lishi mumkin. Qiyinchiliklar mavjud bo'lsa-da, interfaol usullar sinxron tarjimani o'rgatish uchun foydali vosita bo'lishi mumkin. Interfaol o'qitish usullaridan to'g'ri foydalanilsa, haqiqiy dunyoda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan qobiliyatlarni rivojlantirishga yordam beradi. Sinxron tarjimani o'rgatishda yuqorida aytib o'tilganlardan tashqari interfaol usullardan foydalanishning ko'plab boshqa usullari mavjud.

O'quvchilariga eng mos keladigan o'qitish strategiyasini topish uchun o'qituvchilar innovatsion bo'lishi va turli yondashuvlarni sinab ko'rishlari kerak [19].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, biz sinxron tarjima strategiyalarini vaqt komponenti asosida qanday tasniflashni ko'rib chiqdik.. Biz sinxron tarjimonlar foydalanishi mumkin bo'lgan vaqtni boshqarishning turli usullarini aniqladik va ko'rib chiqdik, jumladan kutish, to'xtab qolish, chiziqlilik, ehtimollik prognozi, siqish va dekompressiya.

Shuningdek, biz ushbu strategiyalarning afzalliklari va kamchiliklari haqida gapirdik va haqiqiy ma'lumotlarga asoslangan misollar keltirdik. Tarjimonlar sinxron tarjima strategiyalaridan foydalangan holda og'zaki tilni real vaqt rejimida tarjima qilishdagi qiyinchiliklarni hal qilishadi.

ADABIYOTLAR:

1. Жумаева, Г. Т. (2019). ФОРМИРОВАНИЕ ПРАВОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ. In НАУЧНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И ОТКРЫТИЯ 2019 (pp. 188-190).
2. Жумаева, Г. Т. (2016). Современные технологии обучения учащихся. Евразийский научный журнал, (6), 456-458.
3. Salokhitdinova, N. M. (2020). PROVIDING MEMBERSHIP BETWEEN TESTING AND INTERNATIONAL ASSESSMENT PROGRAMS FROM PRIMARY SCHOOL MATHEMATICS (An example of elementary school math). Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology, 2(12), 14-19.
4. Салохитдинова, Н. (2021). Development prospects of primary education integration (on the example of exact and natural sciences). Общество и инновации, 2(7/S), 221-225.
5. Салохитдинова, Н. (2022). Aniq va tabiiy fanlar tushunchalarining integratsiyasi (Aniq va tabiiy fanlar misolida). Современные тенденции инновационного развития науки и образования в глобальном мире, 1(3), 368-371.
6. Salohiddinova, N. (2022). INTEGRATION OF EXACT AND NATURAL SCIENCES CONCEPTS (On the example of exact and natural sciences). Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL), 3(11), 158-165.

7. Kulmuminov, U., & Mukhtarova, L. (2023). POSSIBILITIES OF CREATIVE THINKING AND ITS MANIFESTATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS. Open Access Repository, 4(02), 81-84.
8. O'ralovna, J. G. (2023). SPECIFIC SOCIAL PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF OLD AGE. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 3(5), 145-147.
9. Жумаева, Г. Ў. (2022). ОИЛАВИЙ МУНОСАБАТЛАРДАГИ БЕГОНАЛАШУВНИНГ ИЖТИМОЙ ПСИХОЛОГИК ОМИЛЛАРИ. Science and innovation, 1(B3), 428-431.
10. Pardayevich, S. S., & O'Ralovna, J. G. (2023). KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALALAR PSIXOLOGIIYASI. Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali, 1(17), 101-104.
11. O'ralovna, J. G. (2022). Social Psychological Problems of Alienation. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 2(4), 204-206.
12. Жумаева, Г. У. (2021). Психологические механизмы формирования профессиональных отношений будущего педагога. Достижения науки и образования, (4 (76)), 72-76.
13. Haydarova, M. (2019). MODEL AND PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS CONDUCIVE TO THE FORMATION OF MANAGERIAL COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(11), 90-93.
14. XABIBULLAYEVNA, X. M. (2022, June). THE NEED TO TEACH THE SUBJECT OF EDUCATION IN PRIMARY SCHOOL. In Conference Zone (pp. 97-98).
15. XABIBULLAYEVNA, X. M. (2022, June). THEORETICAL BASES OF PREPARATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR TEACHING THE SUBJECT OF EDUCATION. In Conference Zone (pp. 95-96).
16. Khabibullayevna, H. M. (2021). Scientific-Theoretical Fundamentals Of Improving The Methodological Training Of Future Primary School Teachers To Teach The Subject Of Education. Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, 12(10).
17. Khaydarova, M. H. (2020). DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMMUNICATION COMPEPENCIES IN FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS. Восточно-европейский научный журнал, (5-6 (57)), 37-39.
18. Xaydarova, M. (2023). BO 'LAJAK BOSHLANG 'ICH SINF O 'QITUVCHILARINI TARBIYA FANINI O 'QITISH FAOLIYATIGA TAYYORLASH MAZMUNI. Interpretation and researches, 2(1).
19. Shamsiddinova, M., & Xaydarova, M. (2023). INNOVATION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARGA ASOSLANGAN INTERFAOL METODLAR. Interpretation and researches, 1(1).